

ПВ ЕТНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні і поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>Заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кред. ЄКТС / 120 годин Лекції – 6 годин, семінарські – 4 годин, самостійна робота – 110 годин</i>
Семестровий контроль / контрольні заходи	<i>Домашня контрольна робота (ДКР), залік</i>
Розклад занять	https://roz.kpi.ua
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	https://psy.kpi.ua/nezhyńska/ <i>Нежинська Олена Олександрівна, доцент кафедри психології та педагогіки, кандидат психологічних наук, доцент</i>
Розміщення курсу	https://classroom.google.com/c/NzU0MDg0OTEzOTUy?cjc=tfufmfm

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

«Етнічна психологія» – вибіркова освітня компонента.

Вивчення дисципліни «Етнічна психологія» забезпечує можливість засвоєння здобувачами вищої освіти психологічних знань про культурну обумовленість психіки і поведінки людини, уявлення про особливості поведінки представників різних етнічних груп, особливості формування та актуалізації етнічної ідентичності, психологічні виміри культури, соціальні наслідки культурного різноманіття, виникнення етнічних конфліктів і знаходження шляхів їх вирішення, специфіку міжнаціональних стосунків та інші актуальні проблеми. Саме тому курс «Етнічна психологія» є важливим у підготовці здобувачів зі спеціальності «Психологія». Вивчення цієї навчальної дисципліни передбачає оволодіння знаннями, уміннями та навичками самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, освоювати етичні аспекти практичної діяльності майбутнього психолога у сфері етнічної та крос-культурної психології.

Для успішної реалізації такої підготовки здобувачам вищої освіти потрібно опанувати основи методології наукового пізнання, бути обізнаним із дослідженнями у вітчизняній і зарубіжній психології на сучасному етапі розвитку психологічної науки.

Навчальний процес включає в себе різноманітні форми та види роботи: будується на основі лекційних та семінарських занять; включає індивідуальну та групову роботу; роботу під керівництвом викладача та самостійне опрацювання матеріалу; науково-дослідну та практичну роботу з попереднім плануванням та наступним контролем виконаних завдань.

У роботі зі здобувачами вищої освіти використовуються такі основні методи: лекція, пояснення, обговорення, аналіз літературних джерел тощо.

Предметом навчальної дисципліни є основні аспекти міжетнічної взаємодії у різних сферах життєдіяльності.

Метою навчальної дисципліни «Етнічна психологія» є формування у здобувачів вищої освіти системних знань і понять із питань етнопсихології, набуття первинних практичних навичок професійної діяльності у взаємодії із представниками інших національних культур з питань міжетнічної взаємодії.

Система теоретичних і практичних (семінарських) занять дає можливість вирішити такі **основні завдання**:

- сформулювати у здобувачів знання про чинники диференціації народів;
- ознайомити із етнічними функціями культури, національною самобутністю;
- висвітлити впливи феноменів міжетнічних відмінностей психіки на процеси взаємодії представників різних етносів;
- усвідомити універсальні та культурно-специфічні особливості становлення та розвитку етнічної ідентичності, етнічної свідомості та самосвідомості;
- вміння виділяти типології та способів розв'язання міжетнічних конфліктів;
- оволодіти основами визначення психологічних механізмів поведінки в етнічному конфлікті та знаходження шляхів його подолання;
- усвідомити специфіку міжнаціональних стосунків.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми метою дисципліни є **посилення** у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК 7);
- навички міжособистісної взаємодії (ЗК 8);
- здатність працювати в команді (ЗК 9);
- здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 10);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 11);
- здатність та готовність впроваджувати наукові основи та рекомендації щодо сучасної життєдіяльності, засоби фізичного, психічного, психологічного і духовного розвитку особистості й самовдосконалення (ЗК 13).

Фахових компетентностей:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду, розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ (ФК 2);
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (ФК 3);

- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК 4);
- здатність поліпшувати психолого-педагогічний процес і відповідне соціальне середовище (ФК 14);
- здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК 15).

Програмні результати навчання:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання ефективність власних дій (ПРН 1);
- пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання) (ПРН 9);
- формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника (ФК 10);
- складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема, внаслідок війни) (ПРН 11);
- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ФК 13);
- ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості (ФК 14);
- знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН 16);
- демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним і демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності (ПРН 17);
- Координувати організацію спільної діяльності, що, в кінцевому рахунку, дозволяє впливати на самоорганізацію і саморозвиток суб'єктів цієї діяльності (ПРН 22).

Комунікація з викладачем є невід'ємною частиною освітнього процесу як під час навчальних занять, так і в межах консультацій, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується classroom.google.com., електронна пошта, загальні групи в соціальних мережах.

Ефективне засвоєння навчального матеріалу значною мірою залежить від активної співпраці здобувачів вищої освіти з викладачем під час лекцій та практичних занять. Консультації з даного курсу проводяться відповідно до розкладу, який можна знайти на офіційному сайті кафедри психології та педагогіки.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни здобувачу вищої освіти бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна «Етнічна психологія» має міждисциплінарний характер та інтегрує знання з інших освітніх компонентів: «Професійна етика», «Диференційна психологія» та ін. За структурно-логічною схемою програми підготовки фахівця дана

навчальна дисципліна створює основу для вивчення таких дисциплінами, як «Психологія особистості» тощо.

Дисципліна перебуває у тісному зв'язку з іншими дисциплінами циклу професійної підготовки, завдяки чому створюється міцне підґрунтя для подальшого оволодіння знаннями з психологічних дисциплін.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	Самост. роб.
<i>I</i>	2	3	4	5
Тема 1. Історія розвитку етнопсихології як науки	11	2	-	9
Тема 2. Культура як основний чинник диференціації народів та об'єкт втілення національної психології	11	-	-	11
Тема 3. Сутність і структура етнічних спільнот	11	-	-	11
Тема 4. Національний характер та ментальність	11	-	-	11
Тема 5. Етнічна свідомість та етнічна ідентичність	12	2	2	8
Тема 6. Етнопсихологічні особливості українців	12	-	-	12
Тема 7. Психологія міжетнічних конфліктів	12	-	-	12
Тема 8. Етнічні традиції у різних країнах	12	2	2	8
Тема 9. Специфіка міжнаціональних стосунків та діловий етикет	12	-	-	12
Підготовка до ДКР	10			10
Підготовка до заліку	6			6
Всього годин	120	6	4	110

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Етнопсихологія : навч.-метод. посібн. / О. В. Кобець, Т. Д. Перепелюк : МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Краматорськ : ЦТРІ “Друкарський дім”, 2020. 260 с.

URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14267/1/Навчальний%20посібник.%20Краматорськ%202020.pdf>

2. Етнопсихологія : психодіагностичний практикум. хрестоматія. [Текст] : навч. посіб. / А. М. Османова, Л. М. Співак. Київ : Університет «Україна», 2023. 128 с. URL : https://deps.snu.edu.ua/media/filer_public/43/05/43059fd4-c9f5-4bf2-8131-52201104a58c/osmanova_aetnopsikhologii_a_navchalnii_posibnik_praktikum_khrestomatii.pdf

3. Крюкова М. А. Етнопсихологія : навч.-метод. посібн. (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М. А. Крюкова,

- Ю. В. Форманюк. Одеса : Фенікс, 2020. 106 с. URL : <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057881.pdf>
4. Купчишина В. Ч. Етнопсихологія : навч.-метод. посібн. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2021. 136 с. URL : https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3230/1/kupchyshyna_etnopsychologiya.pdf
5. Цюняк О. П. Етнопсихологія : навч.-метод. посібн. для самост. роботи студ. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 76 с. URL : <http://lib.ru.if.ua:8080/bitstream/123456789/7428/1/Цюняк%20О.П.%20Посібник%20Етнопсихологія%202020.pdf>

4.2 Допоміжна література:

1. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти : монограф. Київ : Золоті ворота, 2010. 120 с.
2. Єремєєва І. А. Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти : підруч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 144 с. URL : https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/7034/1/підручник_теорії_цивілізацій_pravka_maket.pdf
3. Липа Ю. Призначення України. Львів : Просвіта, 2020. 80 с.
4. Павленко В. М. Етнопсихологія : підруч. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 448 с.
5. Петрінко В. С. Конфліктологія : курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навч. посібн. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/63427/1/0057381.pdf>
6. Пірен М. І. Основи етнопсихології : підручн. Київ, 2019. 122 с.
7. Савицька О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія : навч. посібн. Київ : Каравела, 2011. 264 с. URL : <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/6700/Savytska-O.V.-Spivak-L.M.-Etnopsykholohiia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Web-ресурси:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури. URL : <http://psylib.kiev.ua/>
3. Сайт бібліотеки Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського. URL : <https://www.library.kpi.ua/>
4. Сайт журналу «Психологічний часопис». URL : <https://apsijournal.com/>
5. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. URL : <https://ispp.org.ua/elektronna-biblioteka/>
6. American Psychologist. Journal of American Psychological Association. URL : <https://www.apa.org/pubs/journals/amp/>
7. The Journal of Social Psychology. URL : <https://www.tandfonline.com/toc/vsoc20/current>
8. Social Psychologe / Journal of British Psychological Society. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/20448309>
9. Journal of Personality and Social Psychology. Journal of American Psychological Association. URL : <https://www.apa.org/pubs/journals/psp/>

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на самостійну роботу здобувачів освіти)
1	Тема 1. Історія розвитку етнопсихології як науки Дослідження первісних культур (Р. Бенедикт, А. Кардинер, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Строс). Концепція «Культура і особистість». Базова та модальна особистість. Напрямки розвитку сучасної етнопсихологічної науки. Поняття етносу, етнічної спільності. Ознаки етносу. Історико-стадіальна типологія етнічних спільнот. Нація. Ознаки нації. Етнічна група. Національна меншина. Способи існування етносу. Предмет, об'єкт і завдання етнічної психології. Основні підходи до розуміння предмета етнопсихології. Методи дослідження в етнічній психології. Функції етнопсихології. Зв'язок етнічної психології з іншими науковими галузями. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Висвітлити сучасний культурологічний підхід до вивчення проблеми етнонаціональної свідомості. 2. Розкрити особливості когнітивного підходу до дослідження проблеми етнонаціональної свідомості й самосвідомості. 3. Проаналізувати особливості розвитку етнопсихології в країнах зарубіжжя та в Україні. 4. Розкрити особливості психологічної антропології. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
2	Тема 5. Етнічна свідомість та етнічна ідентичність Поняття «етнічної свідомості» й «етнічної самосвідомості», співвідношення між ними. Етнічна самосвідомість як структурний компонент самосвідомості особистості. Структура етнічної самосвідомості та її функції. Поняття про етнічну ідентичність. Структура етнічної ідентичності. Становлення етнічної ідентичності в процесі етногенезу (Т. Г. Стефаненко). Теорія соціальної ідентичності (А. Тешфел). Розвиток і трансформація етнічної ідентичності (А. Тешфел та Дж. Тернер). Етапи у формуванні етнічної ідентичності (за Ж. Піаже). Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Психологічні характеристики основних ознак етнічної самосвідомості. 2. Психологічні характеристики основних ознак самооцінки етносу. 3. Встановити співвідношення між поняттями етнічної свідомості, самосвідомості та ідентичності. 4. Здійснити теоретичний аналіз вікових особливостей розвитку етнічної ідентичності. 5. З'ясувати особливості впливу соціального контексту на формування етнічної ідентичності. 6. Ознайомитись зі стратегіями підтримання етнічної ідентичності. 7. Ознайомитися з етапами формування етнічної ідентифікації. Проаналізувати особливості етнічної свідомості та самосвідомості. Завдання: проаналізуйте, зробіть конспект та вивчіть теоретичні відомості з теми. Розкрийте та занотуйте основні питання теми та виконайте завдання для самостійної роботи. Підготуйте презентацію виконаної роботи.

	8. Висвітлити стратегії індивідуальної мобільності. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
3	Тема 8. Етнічні традиції у різних країнах Кулінарні особливості різних країн світу. Культура та етнічні традиції. Традиції художньої народної творчості. Звичаї обряди, святкування. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити звичаї обряди, святкування (на прикладах різних етносів). 2. Визначити якою має бути культурна дистанція при спілкуванні з представниками різних країн (на прикладі країн). II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять мають на меті сформувати у здобувачів вищої освіти:

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології;
- виховання логічного мислення і творчого підходу до вивчення психічних явищ;
- здатність презентувати результати власних досліджень усно і письмово за допомогою мультимедійних засобів;
- здатність бути критичним і самокритичним.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на самостійну роботу здобувачів освіти)
1	Семінарське заняття 1. Тема 5. Етнічна свідомість та етнічна ідентичність 1. Етнічна самосвідомість на рівні особистості. Етнічна самосвідомість на рівні етносу. 2. Національна свідомість. Складові національної свідомості. Національна самосвідомість, її структура та функції. 3. Національна ідентичність. Національні почуття. Націоналізм. Форми націоналізму. Психологічні засади націоналізму. 4. Вплив соціального контексту на формування етнічної ідентичності. Чинники формування етнічної ідентичності. 5. Стратегії підтримання етнічної ідентичності. Стратегія конструювання амбівалентної ідентичності. Проблема зміни етнічної ідентичності. 6. Модель двох вимірів етнічної ідентичності. Типи етнічної ідентичності (моноетнічна ідентичність з своєю етнічною групою, бі-етнічна ідентичність, моноетнічна ідентичність з чужою етнічною групою, маргінальна етнічна ідентичність). Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Психологічні характеристики основних ознак етнічної самосвідомості. 2. Психологічні характеристики основних ознак самооцінки етносу. 3. Встановити співвідношення між поняттями етнічної свідомості, самосвідомості та ідентичності. 4. Здійснити теоретичний аналіз вікових особливостей розвитку етнічної ідентичності. 5. З'ясувати особливості впливу соціального контексту на формування етнічної ідентичності. 6. Ознайомитись зі стратегіями підтримання етнічної ідентичності.

	7. Ознайомитися з етапами формування етнічної ідентифікації. Проаналізувати особливості етнічної свідомості та самосвідомості. <i>Завдання:</i> проаналізуйте, зробіть конспект та вивчіть теоретичні відомості з теми. Розкрийте та занотуйте основні питання теми та виконайте завдання для самостійної роботи. Підготуйте презентацію виконаної роботи. 8. Висвітлити стратегії індивідуальної мобільності.
2	Семінарське заняття 2. Тема 8. Етнічні традиції у різних країнах 1. Етнічні традиції здорового способу життя. 2. Описати традиції та звичаї українського народу. 3. Психологічні особливості в традиціях різних країн. 4. Прийоми тілорухів та їх значення в діловому спілкуванні. 5. Метод інтерв'ю як засіб побудови моделі етнічних ситуацій. 6. Особливості британського та американського ділового стилю. 7. Особливості європейського ділового стилю. 8. Особливості стилю східних країн. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити звичаї обряди, святкування (на прикладах різних етносів). 2. Визначити якою має бути культурна дистанція при спілкуванні з представниками різних країн (на прикладі країн).

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Етнічна психологія» включає: поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; проведення досліджень за методиками з якими знайомилися на практичних заняттях.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- систематизації та інтерпретації різноманітних джерел інформації з дисципліни;
- ефективного планування своєї роботи, дотримання дедлайнів та самомотивації до навчання;
- чіткого і структурованого викладу власних думок під час семінарів;
- критичної оцінки своїх досягнень в навчальній діяльності;
- використання програмного забезпечення та цифрових інструментів для вирішення навчальних і дослідницьких завдань.

Для самостійної роботи необхідно:

- добрати до теми необхідну літературу та ґрунтовно її вивчити;
- виконати практичні завдання та тести для контролю знань;
- перевірити готовність до складання модульної роботи за контрольними питаннями.

Види самостійної роботи здобувача освіти:

- підготовка до аудиторних занять – 94 год;
- підготовка до модульної контрольної роботи – 10 год;
- підготовку до заліку – 6 год.

Загалом – 110 год.

Тема 2. Культура як основний чинник диференціації народів та об'єкт втілення національної психології

Поняття «культура» (М. Херсковіц). Психологічне розуміння культури (Д. Мацумото, Г. Тріандіс). Суб'єктивна культура. Чинники специфічності елементів культури. Поняття «національна психологія». Крос-культурне порівняння. Труднощі крос-культурних досліджень. Соціально-психологічні чинники крос-культурних відмінностей.

Тема 3. Сутність і структура етнічних спільнот

Етнічна спільнота. Структура етнічної спільноти. Національно-етнічні групи. Етнографія дитинства (І. Ейбл-Ейбесфільд, М. Мід). Концепція батьківського прийняття / неприйняття Р. Ронера. Етнографічні архіви. Вивчення вимірів виховання дітей за допомогою архівного підходу (Г. Баррі).

Тема 4. Національний характер та ментальність

Поняття національного характеру (Г.В.Ф. Гегель, Д. Юм, К. Гельвецій, Е. Дюркгейм). Становлення національного характеру. Теорії успадкування рис національного характеру. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Основні компоненти ментальності (емоційний, когнітивний, поведінковий). Етнічна ментальність. Менталітет.

Тема 6. Етнопсихологічні особливості українців

Етнос України, склад і психологія. Історія та теорія становлення української нації. Фази етногенезу українського етносу. Риси українського національного характеру (Д. Чижевський). Поняття національного характеру (М.І. Пірен).

Тема 7. Психологія міжетнічних конфліктів

Поняття та форми етнічних конфліктів. Міжгрупові конфлікти та їх типи. Гідравлічна модель У. Макдугалла. Теорія З. Фрейда про чинники війн в історії людства. Теорії Л. Берковіца, К. Лоренца. Теорії міжгрупових конфліктів, основою яких виступають індивідуальні відмінності. Концепція авторитарної особистості. Теорія реального конфлікту (М. Шеріф).

Тема 9. Специфіка міжнаціональних стосунків та діловий етикет

Адаптація, аккультурація і пристосування. Основні параметри диференціації груп та індивідів, що вступають у нові міжкультурні контакти. Умови та чинники міжкультурної та міжетнічної взаємодії. Міжкультурна адаптація. Психологічна адаптація. Соціально-культурна адаптація. Значення міжкультурної адаптації.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи матеріал навчальної дисципліни «Етнічна психологія», здобувачі вищої освіти повинні підключитися до Гугл класу викладача, де будуть прикріплені навчальні матеріали (презентації лекцій). За потреби здобувачі вищої освіти ведуть конспект лекцій та роблять нотатки (цей вид роботи не оцінюється).

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг здобувача вищої освіти формують: робота на семінарах і складання модульної контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється, але є важливим, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі й є можливість обговорення

дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях вкрай необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. Рейтинг здобувача вищої освіти значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Контроль знань (розуміння) здобувачем вищої освіти пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки. Здобувач вищої освіти, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Теми і завдання для семінарських занять передбачені робочою програмою дисципліни, доступною з особистого кабінету здобувача вищої освіти в системі «Кампус» або на сайті кафедри психології та педагогіки.

Здобувач вищої освіти на семінарському занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану телефона, ноутбуку, гаджета чи з підручника не варто також. Це характеризує рівень підготовки здобувача вищої освіти не з кращого боку.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст тем дисципліни «Етнічна психологія», представлених в силабусі. Вітаються питання від здобувачів вищої освіти до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим здобувачам вищої освіти або загалом аудиторії. Допускається діалог між здобувачами вищої освіти і викладачем на лекції.

На семінарських (практичних) заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання з навчальної дисципліни. Під час семінарських (практичних) занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях здобувачів вищої освіти, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання з теми семінарського (практичного) заняття.

При викладанні курсу «Етнічна психологія» передбачено поєднання таких **форм і методів навчання**, як лекції-дискусії, лекції-аналіз конкретної ситуації, інтерактивні методи. На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання з предмету, зокрема, передбачено розгляд конкретних ситуацій, презентації доповідей, виступ за темою індивідуального завдання у формі презентації, виступ-інформування за темами семінарських занять, семінари з індивідуальною та груповою роботою. На семінарських заняттях застосовуються методи і форми роботи: робота в парах, робота в групах, круглий стіл, ситуаційні задачі, групові дискусії при вивченні проблемних питань (розгляд кейсів, обговорення), оцінка та пояснення психологічних феноменів (наприклад, національна психологія, психологія міжетнічних конфліктів та ін.).

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти: опрацювання лекційного матеріалу та робота з додатковою літературою. Підготовка до семінарських занять: самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу; самостійне опрацювання питань для підготовки до занять (самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу; пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття (монографії,

науково-популярні видання, наукові та популярні статті) в бібліотеках та в електронному вигляді (в мережі Internet).

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем для коригування методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти для планування самостійної роботи.

Форми поточного контролю: усне опитування, виступ здобувача вищої освіти із доповіддю або повідомленням, участь у обговоренні питань на семінарських заняттях тощо. Відповіді здобувача освіти повинні свідчити про його самостійність (демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем роботи), відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів вищої освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПП ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПП ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПП ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, модульна контрольна робота](#).

Семестровий контроль: [залік](#).

Рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни «Етнічна психологія» складається з балів, що отримуються за:

- 1) доповіді, відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) складання домашньої контрольної роботи (ДКР).

Оцінювання та контрольні заходи

PCO з дисципліни, семестровий контроль з якої передбачений у формі заліку, для очної форми навчання розробляється за типом PCO-1 і включає оцінювання заходів поточного контролю з дисципліни впродовж семестру. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться на основі рейтингової системи відповідно

ПОЛОЖЕННЯ про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2022.pdf

За встановленими в РСО критеріями та результатами заходів поточного контролю здобувачів проводиться семестровий контроль, порядок проведення якого визначено у Положенні про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://osvita.kpi.ua/node/32>

Здобувач вищої освіти отримає найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу здобувача вищої освіти.

Викладач оцінює роботу здобувача вищої освіти на семінарських заняттях.

Здобувач освіти може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувача вищої освіти з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими Університетом.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання здобувач вищої освіти визначені у положенні про РСО з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Здобувач вищої освіти може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувача освіти з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю: [зарахування усіх передбачених Силабусом завдань \(мінімально позитивна оцінка 60 балів\).](#)

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації здобувачам освіти

Вивчення курсу «Етнічна психологія» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти системи знань за темами під час лекційних та семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи. За результатами самостійної роботи від здобувача вищої освіти вимагається підготовка звітів, виступів та безпосередніх виступів за результатами власної дослідницької роботи. Підготовка рефератів, тематичні виступи – за бажанням здобувача вищої освіти.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття здобувач вищої освіти має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, при виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений здобувач вищої освіти не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж здобувач освіти не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на вимогу викладача. Навіть якщо здобувач вищої освіти не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи здобувача вищої освіти і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно

засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками: підготовка теоретичних питань до практичних занять; підготовка тематичних повідомлень; конспектування та аналіз першоджерел; підготовка практичних завдань до семінарських занять (в тому числі структурно-методологічний аналіз досліджень, проведених іншими авторами); перегляд відео та фільмів за тематикою курсу, аналіз; підготовка усних виступів та безпосередні виступи (в тому числі захисти та презентації власної дослідницької роботи, а також презентація тематичних повідомлень); підготовка до модульної роботи та заліку. Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання питань, які повністю або частково розглядаються на лекції або виносяться на самостійне опрацювання. Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями ви можете звернутися на консультації до викладача. Підготовка тематичних повідомлень передбачає бібліографічну роботу з систематизації та аналізу літератури; глибокий та детальний аналіз проблеми (робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, вивчення і аналіз досліджень). Складіть план повідомлення. Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел. Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату чи тематичного повідомлення. Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми. Тематичне повідомлення не потребує друкованого оформлення, оскільки презентується виключно усно. Підготовка усних виступів та презентацій тематичних повідомлень передбачає вміння презентувати зроблене на загаль та захистити результати своєї роботи (Додаток 2).

Підготовка до МКР та заліку має на меті узагальнення та систематизацію знань з дисципліни у цілому.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в Університеті. Зв'язок здобувачів освіти з викладачем забезпечується через платформи Zoom, classroom.google.com та ін.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри психології та педагогіки, к. психол. наук, доцентом Нежинською Оленою Олександрівною.

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки и (протокол №15 від 31.05.2024 р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол №9 від 26.06.2024 р.).

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни «Етнічна психологія» складається з балів, що отримуються за:

- 1) доповіді, відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) складання домашньої контрольної роботи (ДКР).

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях. Ваговий бал за підготовлену доповідь **20 балів**. Максимальна кількість балів за доповіді на семінарах дорівнює 20 балів × 2 доповіді = **40 балів**.

Ваговий бал за активну участь у обговоренні теми семінару, дорівнює 10 балів. Максимальна кількість балів за активну участь у семінарах дорівнює **20 балів**.

Робота на семінарських заняттях (доповідь)

Повна відповідь (не менше 95% потрібної інформації). Здобувач вищої освіти надає повну і аргументовану відповідь, демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в заданому обсязі, висловлює власну позицію з відповідним обґрунтуванням з дискусійних питань, ефективно використовую візуальні засоби (мультимедійні презентації, відеоматеріали тощо)	7-10
Достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації). Здобувач вищої освіти надає повну аргументовану відповідь з несуттєвими неточностями, висловлюючи власну позицію допускає незначні порушення логіки, на достатньому рівні використовує візуальні засоби до теми семінару	4-6
Неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації). Здобувач вищої освіти надає неповні відповіді, допускає неточності, висловлюючи власну позицію проявляє складність в її обґрунтуванні. Відповідь не відповідає вимогам «задовільно», або відсутність відповіді; ухиляння від участі у семінарському занятті	0-3 (< 60%)

Активна участь у обговоренні теми семінару/ практична робота під час семінару

Активна участь в обговоренні теми семінару, демонстрація глибокого розуміння теми, аргументовані відповіді та приклади, постановка аналітичних запитань, допомога іншим учасникам семінару у пошуку відповідей на проблемні запитання	8-10
Долучення до дискусії, демонстрація розуміння теми обговорення, змістовні відповіді, але брак глибини знань обговорюваних питань, відсутність оригінальних думок	5-7
Незначна участь в дискусіях, відповіді неповні або обмежуються мінімальним набором фактів та аргументів, в обговоренні питань семінару проявляється недостатнє розуміння теми	1-4
Невірні короткі відповіді або уникання участі в обговоренні теми семінару	0

2. Виконання домашньої контрольної роботи (максимальна кількість балів складає **40 балів**).

Домашня контрольна робота (ДКР) складається зі 40 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни та виконується письмово.

Домашня контрольна робота проводиться за допомогою гугл-тестів. Тривалість ДКР – 40 хвилин. Домашня контрольна робота містить 40 тестових питань, кожне питання містить 3-4 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача здобувача вищої освіти – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку здобувача освіти) та позначити його у будь-який зручний спосіб.

Максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Тестове завдання виконано правильно (кожне з 100)	1
Тестове завдання виконано неправильно (кожне з 100)	0

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$R = 40 + 20 + 40 = 100 \text{ балів.}$$

Здобувачі вищої освіти, які набрали протягом семестру **60 і більше балів** мають можливість:

а) отримати залікову оцінку (залік) відповідно до набраного рейтингу (рейтингові бали переводяться до оцінки згідно із таблицею та заносяться до відомості семестрового контролю);

б) виконати залікову контрольну роботу з метою підвищення оцінки (при цьому попередній рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни скасовується і він отримує оцінку тільки за результатами залікової контрольної роботи).

Умови допуску до семестрового контролю: необхідною умовою допуску до заліку є рейтинг (Rc) не менше 60% від RC.

Здобувачі вищої освіти, які набрали протягом семестру менше **60 балів, але виконали умови допуску**, виконують залікову контрольну роботу (Додаток 2).

Залікова контрольна робота складається з 50 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни та виконується письмово.

Залікова контрольна робота проводиться за допомогою гугл-тестів, доступ до ЗКР надається здобувачам вищої освіти лише під час проведення заліку. Залікова контрольна робота містить 50 тестових питань, кожне питання містить 3-4 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача здобувача вищої освіти – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку здобувача вищої освіти) та позначити його.

Максимальна кількість балів складає **100** (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 2):

Тестове завдання виконано правильно (кожне з 50)	2
Тестове завдання виконано неправильно (кожне з 50)	0

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Орієнтовні питання до залікової контрольної роботи

1. Психологічна антропологія.
2. Еволюція й особливості етнічних норм поведінки в історії культури.
3. Етнопсихологія як галузь психологічної науки.
4. Історія становлення та розвитку етнопсихології.
5. Міждисциплінарні зв'язки етнопсихології.
6. Методологічні принципи та методи етнопсихології.
7. Предмет і завдання етнічної психології.
8. Поняття «етнос» і «нація».
9. Нація та її ознаки.
10. Особистість в культурах та етносах.
11. Психологічна характеристика етносу.
12. Вплив екології на український менталітет.
13. Поняття «пасіонарність» та «пасіонарії».
14. Способи виміру соціальної та культурної дистанції.
15. Трансформація етнічної ідентичності як психологічна проблема.
16. Метод інтерв'ю як засіб побудови моделі етнічних ситуацій.
17. Етнічний стереотип як атрибутивне явище.
18. Етнічні стереотипи та їх дослідження.
19. Різновиди та функції етнічних стереотипів.
20. Етнічні стереотипи, їх сутність, зміст і структура. Причини стереотипізації.
21. Національний характер та етнічні стереотипи.
22. Концепція народного духу Г. Лебона.
23. Типи та етапи становлення етнічної ідентичності.
24. Стратегії підтримання етнічної ідентичності.
25. Поняття «етнічна ідентичність» та «національна ідентичність».
26. Формування етнічної ідентичності в дитячому віці.
27. Фактори формування етнічної ідентичності.
28. Методи дослідження в етнопсихології.
29. Архетип як глибинний рівень національної психології.
30. Роль національної ідеї в житті нації.
31. Поняття «національний характер».
32. Поняття «національний характер» (Р. Бенедікт).
33. Поняття «національний характер» (Е. Фромм).
34. Поняття «національний характер» (Е. Еріксон).
35. Поняття «національний характер» (Д. Клакхон).
36. Відмінності між поняттями «психічний склад» і «національний характер».
37. Поняття «менталітет».
38. Особливості менталітету українського народу.
39. Структура етнічної самосвідомості та її функції.
40. Відмінності між архетипом і ментальністю.
41. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
42. Національний характер українців.
43. Підходи до вивчення особливостей українського етносу.
44. Психічний склад українців.
45. Мова як фактор етнічної ідентичності.
46. Культура як психологічне поняття.
47. Сутність крос-культурних досліджень.
48. Етнічна свідомість у структурі свідомості особистості.

49. Поняття «ментальність», її структура.
50. Поняття етнічної свідомості, самосвідомості та їх співвідношення.
51. Еволюція та рівень самосвідомості.
52. Універсальні та культурно-специфічні аспекти спілкування.
53. Класифікації етнічних спільностей.
54. Значення оточуючого середовища у формуванні національного характеру.
55. Соціально-культурна адаптація та міжкультурна адаптація.
56. Поняття «нацизм» та «націоналізм».
57. Національна упередженість як результат неадекватних стереотипів.
58. Поняття «денацифікація» та «денаціоналізація».
59. Психологічні детермінанти міжетнічних конфліктів.
60. Типи етнічних конфліктів (приклади).
61. «Етнічний конфлікт», зміст поняття.
62. Психологічні стратегії попередження та врегулювання етнічних конфліктів.
63. Крос-культурне психологічне дослідження.
64. Міграція та міжкультурна взаємодія.
65. Діловий етикет у міжнаціональних стосунках.